

568

TEKVÎN ve KULLARIN FİLLERİNİN YARATILIŞI

TEKVÎN ve KULLARIN FİLLERİNİN YARATILIŞI

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah NAMLI

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah NAMLI

İlahiyat

ilâhiyât

ilāhiyāt

ilâhiyât 568

© MAKGRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

TEKVİN ve KULLARIN FİLLERİNİN YARATILIŞI
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah NAMLI

Editör: Doç. Dr. Mehmet KILIÇARSLAN

ISBN 978-625-7738-78-1

1. Baskı: Şubat 2021

Sertifika No: 44396

Mizanpaj: TAVOOS
Sayfa Düzeni: TAVOOS

Kapak: MAKGRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
Baskı: Vadi Grafik - Sertifika No: 47479

ilâhiyât

Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4 Çankaya / Ankara

Tel: (0312) 439 01 69 Faks: (0312) 439 01 68

ilahiyyatyyayin@gmail.com

www.instagram.com/ilahiyyatyyayin

TEKVÎN
ve
KULLARIN FİLLERİNİN
YARATILIŞI

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah NAMLI

Dr. Abdullah NAMLI

1967 yılında Nevşehir'e bağlı Çat Kasabası'nda doğdu. İlkokulu bu kasabada okudu. 1985 yılında Nevşehir İmam-Hatip Lisesini bitirdi. “*Kur'an-ı Kerim'in Tefekkürüne Verdiği Değer*” isimli Lisans Tezi ile 1990 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 1991-2018 yılları arasında orta dereceli okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak çalıştı. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kelam Bilim Dalında “*Kur'an'da İstiğna (İnkârın Sebepleri)-Istigna (Disdain) in the Qur'an*” isimli Yüksek Lisans tezini, 1998 yılında tamamladı. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Kelam Bilim Dalında “*Kader İncancının Dini Temelleri-The Religious Foundations of Belief in Fate*” isimli doktora tezini, 2017 yılında tamamladı. 2018 yılı Ocak ayından itibaren Nevşehir HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Kelam ve İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalında Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ	11
1. Halk/Tekvîn/Yaratma	12
1.1. Yoktan Yaratma.....	21
1.2. Önceden Yaratılan Bir Maddeden Yaratma	25
BİRİNCİ BÖLÜM	
ALLAH'IN YARATMASI VE TEVHÎD	29
1. TEVHÎD	29
1.1. Tevhîd-i Zât.....	29
1.2. Tevhîd-i Şifât.....	29
1.3. Tevhîd-i Hâlikiyet; Yaratanın Bir Tek Olması.....	30
İKİNCİ BÖLÜM	
KULLARIN FİİLLERİNİN YARATILIŞI.....	47
2.1. Cebriyye/Cehmiyye'ye Göre İnsanın Fiilleri.....	53
2.2. Mu'tezile'ye Göre İnsanın Fiilleri	54
2.3. Eş'arîler ve Mâtürîdîlere Göre İnsanın Fiilleri.....	58
SONUÇ.....	97
KAYNAKLAR.....	101

Sen Mevlâ'yı seven de, Mevlâ seni sevmez mi?
Nîmetini öven de, rızâsını vermez mi?
Sen Hakkın kapısında cânın fedâ eylesen,
Emrince hizmet kılsan, Allah ecrin vermez mi?
Lutfi yâ yâri gözle, cân-u gönülden sızla.
Allah'a dön sen yüzün, duân kabul olmaz mı?

Alvarlı Muhammed Lütfi Efendi

KAYNAKLAR

- ABDÜLKERİM OSMAN.** *Nazariyetü't-teklîf ârâü'l-Kâdî 'Abdilcebbâr el-keîamiyye.* Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1971.
- ATAY, Hüseyin.** *Fârâbî ve İbn Sînâ'ya Göre Yaratma.* Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1974.
- AYDIN, Ali Arslan.** *İslam İnançları ve Felsefesi.* İstanbul: Çağrı Yayınları, 6. Basım, 1980.
- BAĞDÂDÎ, Abdülkâhir.** *Uşûlü'd-dîn.* thk. Ahmed Şemsüddin. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2002.
- BAĞDÂDÎ, Abdülkâhir.** *el-Farq beyne'l-fırağ.* thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid. Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, 1995.

BÂKILLÂNÎ, Ebû Bekir. *et-Temhîd*. thk. Richard McCarty. Beyrut: Mektebetü'ş-Şarkiyye, 1957.

BÂKILLÂNÎ, Ebû Bekir. *el-İnşâf*. thk. Muhammed Zahid el-Kevserî. Kahire: Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 2. Basım, 2000.

BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed. *el-Esmâ ve's-şifât*. thk. Muhammed Zâhid el-Kevserî. Mısır: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 1358/1939.

BİLMEN, Ömer Nasuhi. *Muvazzah İlm-i Kelâm*. İstanbul: Bilmen Yayınları, ts.

BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail. *Halķu ef'âli'l-'ibâd ve'r-red 'ale'l-Cehmiyye ve aşhâbi't-ta'fil*. thk. Fehd b. Süleyman el-Fehîd. Riyad: Dâru Atlasi'l-Hadrâ, 3. Basım, 2014.

CÜVEYNÎ, İmâmü'l-Hameyn. *el-İrşâd*. thk. Muhammed Yûsuf Mûsâ - Ali Abdülmün'im Abdülhamîd. Mısır: Mektebetü'l-Hancî, 1950.

ÇAĞATAY, Neşet-ÇUBUKÇU, İbrahim Agah. *İslam Mezhepleri Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2. Basım, 1985.

ÇIĞMAN, Kenan. *Kazâ-Kader Hayır ve Şer, Rızık, Ecel ve Tevekkül*. Ankara: Pars Matbaası, ts.

DURMUŞ, İsmail. “Teşbih”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/553-556. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.

EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî. *Sünen*. thk.

Kemal Yusuf el-Hût. 3 Cilt. Beyrut: Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfiyye, 1988.

EBÛ HANÎFE, İmâm Azam, *el-Âlim ve'l-müte'allim, el-Fıkhü'l-ebşaf, el-Fıkhü'l-ekber, er-Risûle ve el-Vasiyye* (bk. Mustafa Öz, İmam-ı Azam'ın Beş Eseri içerisinde, metin ve tercemeleri). İstanbul: Kalem Yayınları, 1981.

ELBÂNÎ, Nâsiruddin. *Silsiletü'l-eĥâdisi's-şahîha*. 7 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Meârif li'n-Neşr ve't-Tevzî, 1995-2002.

ERDEM, Hüsameddin. *Problematik Olarak Din-Felsefe Münasebeti*. Konya: Hü-Er Yayınları, 4. Basım, 2010.

EŞ'ARÎ, Ebü'l-Hasen. *el-İbâne 'an usûli'd-diyâne*. thk. Fevkiye Hüseyin Mahmud. Kahire: Dâru'l-Ensâr, 1977.

EŞ'ARÎ, Ebü'l-Hasen. *Maĥâlâtü'l-İslâmiyyîn ve ihtilâfü'l-muşallîn*. thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid. 2 Cilt. Sayda-Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, 1990.

EŞ'ARÎ, Ebü'l-Hasen. *el-Lüma' fi'r-red 'alâ ehli'z-zeyġ ve'l-bida'*. thk. Hamûde Ğurâbe. Kahire: Matbaatü Mısır, 1955. Kahire: Matâbiu'l-Emîriyye, 2. Basım, 1975.

FAZLUR RAHMÂN. *İslâm*, trc. Mehmet Dağ - Mehmet Aydın. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 5. Basım, 1999.

FÎRUZABÂDÎ, Mecdüddin Muhammed b. Yakub. *Başâiru zevi't-temyîz fi letâifi'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Muhammed Ali en-Neccâr - Abdulalîm et-Tahâvî. 6 Cilt. Mısır: Vezâratu'l-Evkâf, 1973-1996.

GAZZÂLÎ, Ebû Hamîd Muhamamed. *Tehâfütü'l-felâsife*. thk. Süleyman Dünya. Kahire: Dâru'l-Meârif, 5. Basım, 1972.

GAZZÂLÎ, Ebû Hamîd Muhamamed. *el-Munķızü min'ed-dalâl*. thk. Cemil Saliba-Kâmil Ayyâd. Beyrut: Dâru'l-Endelüs, 7. Basım, 1967.

GAZZÂLÎ, Ebû Hamîd Muhammed. *el-Maķşadu'l-esnâ şerh-i esmâi'llâhi'l-hüsnâ*. tlk. Mahmud Bico. Dımeşk: Matbaatü's-Sabâh, 1999.

GÖLCÜK, Şerafeddin-**TOPRAK**, Süleyman. *Kelam*. Konya: Tekin Kitabevi, 9. Basım, 2016.

HARPÛTÎ, Abdullatif. *Tenķîhu'l-kelâm fı 'akâid-i ehli'l-İslâm*. Dersaadet: Necm-i İstikbâl Matbaası, 1912.

HAYYÂT, Ebü'l-Hüseyn Abdurrahim. *el-İntişâr ve'r-red alâ İbni'r-Râvendî el-mülhid*. thk. Henrik Samuel Nyberg. Beyrut: Mektebetü't-Dâri'l-Arabiyye li'l-Kitâb-Matbaatu Katolikiyye, 1993.

ISFAHÂNÎ, Râgıb. *el-Müfredât fı ğaribi'l-ķur'ân*. thk. Muhammed Ahmed Halefullah. İstanbul: Kahraman Yayınları, 1986.

IŞIK, Kemal. *Mu'tezile'nin Doğuşu ve Kelâmî Görüşleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1967.

İBN EBÛ'L-İZZ, Ali b. Ali. *Şerhu'l-'akîdeti't-tahaviyye*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Şuayb el-Arnaut. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1990.

- İBN FÛREK**, Ebû Bekir Muhammed. *Mücerredü maḳâlâti's-seyh Ebi'l-Ḥasen el-Eş'arî*. thk. Daniel Gimaret. Beyrut: Dâru'l-Meşrîk, 1987.
- İBN KAYYIM** el-Cevziyye. *Şifâü'l-'alîl fî mesâilî'l-ḳazâi ve'l-ḳader ve'l-ḥikmeti ve't-ta'lîl*. tlk. Mustafa Ebü'n-Nasr Şelebi. 2 Cilt. Cidde: Mektebetü's-Sevâdî li't-Tevzî, 1991.
- İBN MÂCE**, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *Sünen*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1975.
- İBN MANZÛR**, Cemâleddin Muhammed b. Mükrim. *Lisânü'l-Arab*. thk. Abdullah Ali el-Kebîr v.dğr. 6 Cilt Kahire: Dâru'l-Meârif, ts.
- İBN TEYMİYYE**, Takıyyüddin. *Minḥâcü's-sünneti'n-Nebeviyye*. thk. Muhammed Reşad Salim. 9 Cilt. Riyad: Câmîatü'l-İmam Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye, 1986.
- İBNÛ'L-HÛMÂM**, Kemalüddîn. *el-Müsâyere (el-Müsâmere bi şerḥi'l-müsâyere fî 'ilmi'l-ḳelâm)*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1979.
- İSFERÂÛİNÎ**, Ebü'l-Muzaffer İmâdüddîn. *et-Tebşîr fî'd-dîn ve temyîzi'l-fırḳati'n-nâciye 'ani'l-fıraḳi'l-hâlikîn*. tlk. Muhammed Zâhid el-Kevserî. Mısır: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 2010.
- İZMİRLİ** İsmail Hakkı. *Yeni İlm-i Kelâm*. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1343.

KADI ABDÜLCEBBÂR, Ahmed b. Halil Hemedânî. *Şerhu'l-uşûli'l-ħamse*. Ta'lik. Ahmed b. el-Hüseyn Mânkdîm. thk. Abdülkerim Osman. Kahire: Mektebetü Vehbe, 2. Basım, 2010.

KADI ABDÜLCEBBÂR, Ahmed b. Halil Hemedânî, *el-Muğnî fi ebvâbi't-tevhîd ve'l-'adl*. thk. Hıdır Muhammed Nebhâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2012.

KADI ABDÜLCEBBÂR, Ahmed b. Halil Hemedânî. *el-Muħtaşar fi uşûli'd-dîn (Resâilu'l-'adl ve't-tevhîd içinde)*. thk. Muhammed Ammâra. Kahire: Dâru'ş-Şurûk, 1988.

KARADAŞ, Cağfer. "İnsan Fiilleri", *Kelam El Kitabı*, ed. Şaban Ali Düzgün. 403-418. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

MÂTÜRÎDÎ, Ebû Mansûr. *Kitâbü't-tevhîd*. thk. Bekir Topaloğlu - Muhammed Aruçî. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 3. Basım, 2017.

MÂTÜRÎDÎ, Ebû Mansûr. *Te'vilâtü'l-Ķur'ân*. thk. Ahmet Vanlıoğlu - Murat Sülün v.dğr. İstanbul: Dâru'l-Mizân, 2005-2007.

MUSTAFA SABRÎ, Şeyhülislam. *Mevkıfü'l-beşer taħte sulţâni'l-ķader*. Kahire: Matbaatü's-Selefiyye, 1933.

MÜSLİM, b. Haccâc el-Kuşeyrî. *Şahîhu Müslim*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 4. Basım, 1991.

- NAMLI, Abdullah. *Kader İnancının Dini Temelleri*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2019.
- NAMLI, Abdullah. “Sadrüşşeria ve İbnü'l-Hümâm'a Göre Cüz'î İrâdenin Yaratmanın Konusu Olup Olmadığı Meselesi”. *Kader Kelam Araştırmaları Dergisi* 18/1 (Haziran 2020), 152-176.
- NAMLI, Abdullah. *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*. Nevşehir: Basılmamıştır, 2012.
- NESEFÎ, Ebü'l-Muîn. *Tebşiratü'l-edille fi uşûli'd-dîn*. thk. Hüseyin Atay-Şaban Ali Düzgün. 2 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2003-2004.
- NİSÂBÜRÎ, Hâkim. *Müstedrek 'ale's-şahîhayn*. thk. Mustafa Abdulkadir Atâ. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2. Basım, 2002.
- ÖZLER, Mevlüt. *İslam Düşüncesinde Tevhîd*. İstanbul: Nun Yayınları, 1995.
- PEZDEVÎ, Ebü'l-Yüsr. *Uşûlü'd-dîn*. thk. Hans Peter Linss. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1963.
- REŞİD RIZÂ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr* (Tefsîru'l-Çur'âni'l-Ĥakîm). Kahire: Matbaatü'l-Menâr, 2. Basım, 1947.
- SÂBÛNÎ, Nureddin. *el-Bidâye min'el-kifâye fi'l-hidâye fi uşûli'd-dîn*. thk. Fethullah Huleyf. Mısır: Dâru'l-Meârif, 1969.
- ŞEHRİSTÂNÎ, Muhammed b. Abdilkerim. *el-Milel ve'n-*

nihâl. thk. Emir Ali Mehennâ, Ali Hasen Fâûr. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 6. Basım, 1997.

ŞEHRİSTÂNÎ, Muhammed b. Abdilkerim. *Nihâyetü'l-aqdâm fi 'ilmi'l-keîâm*. thk. Alfred Guillaume. Kahire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, 2009.

ŞEYHZÂDE, Abdurrahim b. Ali. *Naẓmu'l-ferâid*. Mısır: Matbaatü'l-Edebiyye, 1899.

TABERÎ, Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'an*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. 26 Cilt. Kahire: Hicr li't-Tıbâati ve'n-Neşr, 2001.

TAFTÂZÂNÎ, Sa'deddin Mesud b. Ömer. *Şerhu'l-aķâid*. thk. Abdüsselam b. Abdulhâdî Şennâr. Beyrut: Dâru'l-Beyrûtî, 2007.

TİRMİZÎ, Muhammed b. Îsâ b. Sevre. *el-Câmi'u's-şahîh (Sünenü't-Tirmizî)*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir v.dğr. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.

TUNÇ, Cihat. *Kelam (Sistemantik)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1997.

YAVUZ, Yusuf Şevki. “Kader”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/61-62. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.

YAZICIOĞLU, Mustafa Sait. *Mâtürîdî ve Neseî'ye Göre İnsan Hürriyeti Kavramı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, 1997.

YURDAGÜR, Metin. *Kelam Tarihi*. İstanbul: İfav Yayınları, 2017.

ZECCÂC, Ebû İshâk İbrahim b. Serî. *Tefsîru esmâ'illâhi'l-husnâ*. thk. Ahmed Yusuf Dekkâk. Beyrut: Dâru'l-Meâmün, 5. Basım, 1986.

ZECCÂCÎ, Ebü'l-Kâsım. *İştikâku esmâ'illâh*. thk. Abdülhüseyn el-Mübârek. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1986.

ISBN 978-625-7738-78-1

9 786257 738781